

de **blauwe klauwier**

JAARGANG 15 NR 4

DE BLAUWE KLAUWIER is een uitgave van VOGELWERK GROEP "DE KEMPEN", en verschijnt 4 keer per jaar.

LOSSE ABONNEMENTEN zijn verkrijgbaar door storting van f26,50 op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "abonnement Blauwe Klauwier". De portokosten zijn in de prijs inbegrepen.

DE REDACTIE bestaat uit: Jack Bos, Pierre v.d. Wielen
en Jan Wouters.

Het redactie-adres is: De Braken 11, 5541 AC Reusel.

VOGELWERK GROEP "DE KEMPEN" beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de, in het wild levende, vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin, voorlichting, educatie en beheerswerkzaamheden.

LIDMAATSCHAP kan men verkrijgen door zich te wenden tot de secretaris: P. Busink, Urkhovenseweg 274, 5641 KN Eindhoven, tel. 040-814970. Het lidmaatschap begint met een proeflidmaatschap van 3 maanden. De contributie bedraagt f45,-- per jaar; studenten betalen f35,-- en gezinsleden f22,50. De contributie kan gestort worden op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "contributie Vogelwerkgroep".

Leden kunnen zich voor f10,-- per jaar abonneren op "De Roodborsttapuit", het tijdschrift van het Samenwerkingsverband van Oost-Brabantse Vogelwerkgroepen (SOV). Dit bedrag moet ook op bovenstaand gironummer worden voldaan, onder vermelding van het gewenste.

HET POSTADRES van vogelwerkgroep "De Kempen" is dat van de secretaris: P. Busink, Urkhovenseweg 274, 5641 KN Eindhoven, tel. 040-814970.

HET DIA-ARCHIEF wordt beheerd door: Wim de Kroon, Kuikseindseweg 6, 5091 TD Middelbeers, tel. 04244-2329.

ARTIKELN UIT DE BLAUWE KLAUWIER MOGEN WORDEN OVERGENOMEN, NA VOORAF VERKREGEN SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE REDACTIE, ONDER VERMELDING VAN DE BRON.

DE HUISZWALUW (Delichon urbica) IN DE KEMPEN, 1989.

W. VEENHUIZEN

Het zesde telseizoen zit er weer op. Het team zwaluwtellers bestond dit jaar uit dertien personen te weten: Peer Busink, Marco Bakermans, Pierre Boudewijns, Martin van den Broek, Wil Beeren, Piet van den Eijnde, Fred Geven, Piet van Happen, Pierre Maréchal, Guus Nas, Ton van der Vleuten, Jan Wouters en ondergetekende. Allen veel dank en gaarne tot het volgende seizoen.

Het was dit jaar als gevolg van goede weersomstandigheden een gunstig jaar voor onze melkstaartjes. Het volgend seizoen kan dit bewijzen als er op de trek naar het zuiden zich geen rampen voordoen. Daarom blijven we de Huiszwaluwen in de steden en dorpen getrouw volgen.

AANTAL GETELDE HUISZWALUWNESTEN PER PLAATS VAN 1984 TOT EN MET 1989

Plaats	Atlasblok	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Teller(s)	Tendens
Aalst	51-55	0	--*)	--	--	--	--		
Acht	51-34	--	±6	8	11	11	16	P. Maréchal	+
Bergeyk	57-13,-23	--	8	6	--	6	7	W. Veenhuizen	0
Bladel	57-11	--	39	--	--	--	--		
Breugel	51-25	24	20	9	9	12	13	G. Nas	0
Budel	57-26,-36	--	--	--	--	31	31	W. Beeren	0
Budel Dorplein	57-36	--	--	--	--	30	25	W. Beeren	-
Budel Schoot	57-36	--	--	--	--	10	7	W. Beeren	-
Casteren	51-51	27	--	--	--	±6	12	T. v. d. Vleuten	?
Bindhoven	51-35,-44,-45	97	82	53	42	29	31	G. Nas, P. Maréchal, W. Veenhuizen	0
Geldrop	51-46	77	32	36	40	44	49	P. v. Happen, P. Busink	++
Hapert	51-52	33	13	14	13	21	17	M. Bakermans	-
Heeze	51-56	±1	8	15	18	21	13	P. v. Happen	--
Hoogeloon	51-52	37	33	--	--	--	--		
Leende	57-16	34	23	--	5	4	3	P. v. Happen	0
Luyksgestel	57-23	37	21	19	--	24	22	W. Veenhuizen	0
Maarheeze	57-27	--	--	--	--	(2)	45	P. v. d. Eijnde	?
Middelbeers	51-32	17	8	13	--	--	--		
Nuenen	51-36	73	43	38	21	19	--		
Oostelbeers	51-32	18	30	30	--	--	--		
Reusel	56-18	68	46	--	--	44	49	J. Wouters	++
Riethoven	57-13,-14	--	8	2	--	3	0	W. Veenhuizen	-
Schadewijk	57-13	--	--	0	--	--	--		
Soerendonk	57-26	--	--	--	--	34	39	W. Beeren	+
Steensel	51-53	21	26	26	27	32	30	P. Boudewijns, M. vd. Broek	0
Veldhoven (dorp)	51-54	40	21	29	--	21	34	F. Geven	+++
Veldhoven Look	51-43,-44	--	--	--	--	1	--		
Waalre	51-54	40	--	29	--	--	--		
Weebosch	57-22	23	19	14	--	3	4	W. Veenhuizen	0
Westerhoven	57-14	12	10	18	--	22	25	W. Veenhuizen	+
Wintelre	51-43	--	--	--	--	0	--		
TOTAAL		679	496	359	173	430	472		

*) --: niet geteld

KOLONIES AAN BOERDERIJEN/HUIZEN IN HET BUITENGEBIED

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Teller
Eindhoven boerderij "De Keizer"	15	--	--	--	4	--	
Nuenen boerderij Collse Hoefstr.	--	7	9	--	2	--	
Broekhovenseweg nabij Gr.Vlasroot	--	11	8	--	--	--	
Fabrieken KZM Budelco B. Dorplein	--	--	--	--	19	26	W. Beeren
Achelse Kluis	58	39	±53	±63	±75	±83	Broeder Joris

OPMERKINGEN EN BIJZONDERHEDEN PER STAD/DORP

Acht: populatie wat toegenomen (5 nesten)

Bergeyk: populatie stabiel gebleven. Er waren enkele nesten half afgebouwd, toch werden hierin jongen groot gebracht. De verhouding oude/nieuw gebouwde nesten was 50/50.

Breugel: populatie stabiel gebleven. De verhouding oude/nieuw gebouwde nesten was 50/50.

Budel: populatie stabiel, nestplaatshoogte van 4 tot 7 meter, afstand naar grote waterpartij 4 km.

Budel Dorplein: lichte afname van de populatie, nestplaatshoogte 6 tot 8 m.

Budel Schoot: lichte afname, nestplaatshoogte 5 tot 6 meter. Afstand naar grote waterpartij ca. 3 km.

Casteren: er is nog weinig te zeggen van de ontwikkeling van de Huiszwaluw-populatie. Wel is er een afname van meer dan 50% vergeleken met 5 jaar geleden.

Eindhoven: populatie stabiel gebleven (zeer lichte toename?)

Geldrop: toename van de populatie. De broedpopulatie aan de kerk in Zesgehuchten blijft de laatste jaren licht toenemen:

1987	11 nesten
1988	22 nesten
1989	24 nesten

De nestplaatsen bevinden zich op een hoogte van ca. 15 tot 40 meter, wat voor onze begrippen vrij hoog te noemen is.

Hapert: populatie stabiel tot lichte afname.

Heeze: populatie afname van 8 nesten ten opzichte van vorig jaar, een laagte-record sinds 1985! De nestplaatshoogte varieert van 5 tot 8 meter.

Leende: "populatie" blijft stabiel, de 3 broedparen kunnen zich nog handhaven.
Luyksgestel: populatie blijft stabiel. Aan een huis (2 zijden) hingen vorig jaar nog 8 nesten, in de loop van het jaar is de daklijst geschilderd en zijn de nesten verwijderd. Toch had er nog 1 paartje in de nok een nest gemetseld.

Maarheeze: vorig jaar was er zeer onvolledig geteld, toch staan er veel huizen met een enkel zwaluwpaartje aan de gevel! nestplaatshoogte ca. 5 meter.

Reusel: populatietoename. Opvallend is het hoge aantal nieuwe nesten, bouw-materiaal voor het nest is dus overvloedig aanwezig in de omgeving. De nestplaatshoogte varieert van 6 tot 9 meter.

Riethoven: "populatie" van 3 nesten verdwenen.

Soerendonk: populatietoename. De nestplaatshoogte varieert van 3 tot 6 meter. 3 meter is erg laag te noemen.

Steensel: populatie stabiel gebleven. De nestplaatshoogte varieert van 4 tot 8 meter.

Veldhoven-dorp: populatie toename. Spektakulaire toename van 13 nesten! De populatie hier is bijna weer op het oude nivo van 1984. De stijging is vooral te danken aan nieuwe vestigingen in de Runstraat. Deze straat grenst aan het buitengebied. De nest-hoogte varieert van 4 tot 7 meter.

Weebosch: "populatie" blijft stabiel. Ondanks het niet meer kunnen nestelen in de lantaarnpaalkappen blijven er toch nog 4 nesten "hangen" tegen witte daklijsten van diverse huizen in de nabijheid.

Westerhoven: lichte toename van de populatie. Wederom een opvallend grote hoeveelheid nieuw gebouwde nesten.

OPMERKINGEN EN BIJZONDERHEDEN BIJ NESTPLAATSEN IN HET BUITENGEBIED

Achelse Kluis: populatietoename. De laatste jaren neemt het aantal Huis-zwaluwen hier steeds meer toe. Ook de Boerenzwaluw is hier goed vertegenwoordigd met 20 nesten in 1988 en 22 nesten dit jaar. Eén paartje Boerenzwaluw broedde zelfs 4 keer en kwam op Goede Vrijdag, 24 maart, reeds terug uit het verre Zuid-Afrika.

Fabriek KZM Budelco: populatietoename van 7 nesten.

Omgeving De Pielis: aan de Broeder Lindersweg een boerderij met ca. 14 nesten (mededeling inwoner van Weebosch). Deze nestplaats is niet gecontroleerd!

RESUMEREND

Het blijft moeilijk om te zeggen of de populatie in de Kempen is toe- of afgenomen. Het beeld blijft de laatste jaren wisselend. Dit jaar was er een opvallende toename in Veldhoven-dorp (13 nesten), Acht (5 nesten), Geldrop (5 nesten), Reusel (5 nesten) en Soerendonk (5 nesten). Een grote afname werd gekonstateerd in Heeze (8 nesten), en in mindere mate in Budel Dorplein (5 nesten) en in Hapert (4 nesten). Na de enorme daling van het aantal Huiszwaluwnesten in Eindhoven in 1988 (13 nesten) blijft de populatie hier dit jaar stabiel.

Kortom we blijven alert op het doen en laten van deze gezellige vogelsoort.

Tot volgend jaar,

WILLEM

RESULTATEN VAN DRIE WINTERS ONDERZOEK NAAR HET ACTIVITEITSPATROON VAN DE SPERWER

Voor de derde achtereenvolgende winter werd er van november 1988 tot en met februari 1989 een onderzoek gehouden naar het dagelijks activiteitspatroon van de Sperwer. Het doel daarvan was om de gegevens die in voorgaande winters verzameld waren aan te vullen. Zo moest een redelijk gedetailleerd en betrouwbaar beeld ontstaan van dat patroon. Bovendien kan met de waarnemingen van deze winter een schatting gemaakt worden van de talrijkheid van de Sperwer vergeleken met voorgaande jaren.

Het onderzoek houdt in, dat een waarnemer gedurende een bepaalde periode de tijden registreert waarop er Sperwers worden gezien. Omdat de waarnemingsperiode bekend is kan het aantal Sperwers per tijdseenheid worden berekend. Zie voor een uitgebreidere beschrijving van de werkwijze, de stukjes over voorgaande winters die eerder in de Blauwe Klauwier verschenen en in de literatuurlijst vermeld zijn.

Er werden door 13 waarnemers bruikbare gegevens ingeleverd. Ze zagen in 420 uur en 45 minuten 46 actieve Sperwers en 2 niet actieve. Het aantal waargenomen actieve Sperwers per waarnemingsuur (0,11) is in winter '88-'89 opnieuw laag. Maar dank zij het grotere aantal waarnemers is het aantal waargenomen Sperwers toch met 50% gestegen ten opzichte van de winter van '87-'88. Uit zo'n aantal is al een activiteitspatroon per uur samen te stellen.

In Tabel 1 staan de resultaten van de drie onderzoekswinters overzichtelijk bij elkaar. Daarin is te zien dat de kans om een Sperwer te zien erg kan verschillen tussen de jaren. Er is ook uit af te leiden dat de waarnemers actiever zijn als de kans op een sperwerwaarneming groot is. In de eerste winter hebben de waarnemers gemiddeld 48 uur opgelet, in de beide winters daarna gemiddeld ongeveer 33 uur. Dat is begrijpelijk want het werkt niet erg motiverend als je tijdens een waarnemings-

Tabel 1: Overzicht van de resultaten van de waarnemers: waarnemingstijden en waargenomen actieve Sperwers in de winters van het onderzoek.

winter	waarnemers	waarnemings- tijd	actieve Sperwers	Sperwers per uur
'86-'87	12	577 u. 5 min.	138	0,24
'87-'88	9	300 u. 50 min.	31	0,10
'88-'89	13	420 u. 45 min.	46	0,11
Totaal	19	1298 u. 40 min	215	0,17

periode steeds maar geen Sperwer ziet.

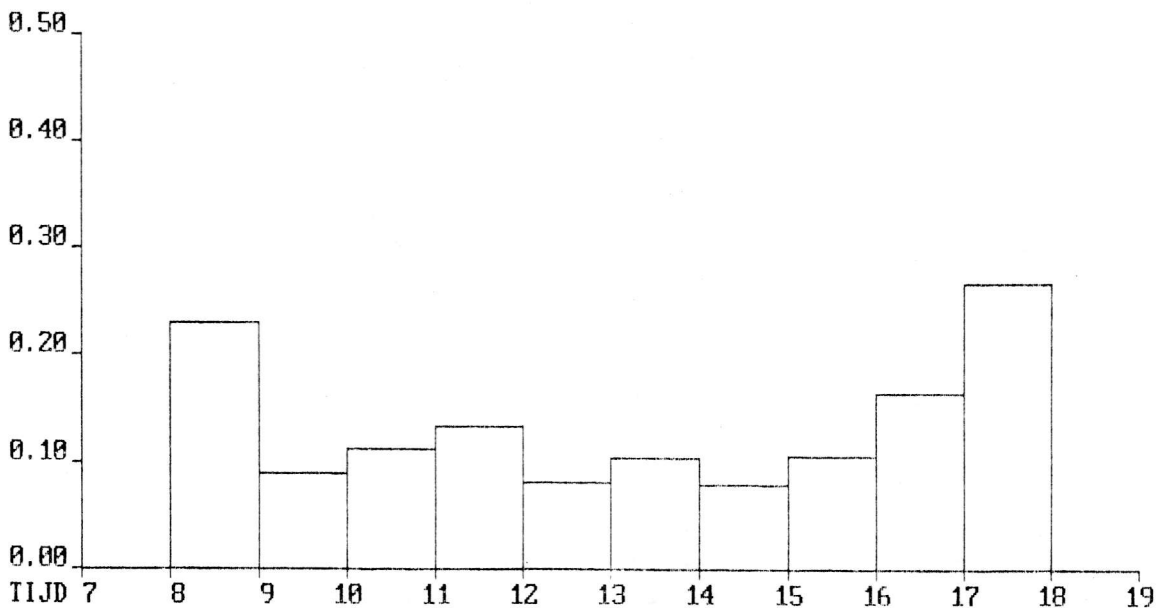
In figuur 1 is weergegeven hoeveel actieve Sperwers er per uur waarnemen zijn gezien in de winter van '88-'89. Het patroon wat eruit naar voren komt is in grote lijnen wel weer hetzelfde als dat in de voorgaande jaren: een ochtendpiek en een avondpiek met daartussen een kleinere piek en een dal. De ochtendpiek valt deze winter wat vroeger en is echt hoger. Het dal na 14 uur is wat minder duidelijk. De hoge ochtendpiek kan veroorzaakt worden doordat er in die tijd, vergeleken met andere jaren, vrij weinig is waargenomen, terwijl er toch een paar Sperwers zijn gezien. Waarom het middagdal minder diep is, terwijl het voorgaande jaren erg uitgesproken was, kan ik zo niet verklaren.

Hoe ziet nu het dagelijks activiteitspatroon van de Sperwer in de winter eruit? Daarvoor kan men de gegevens

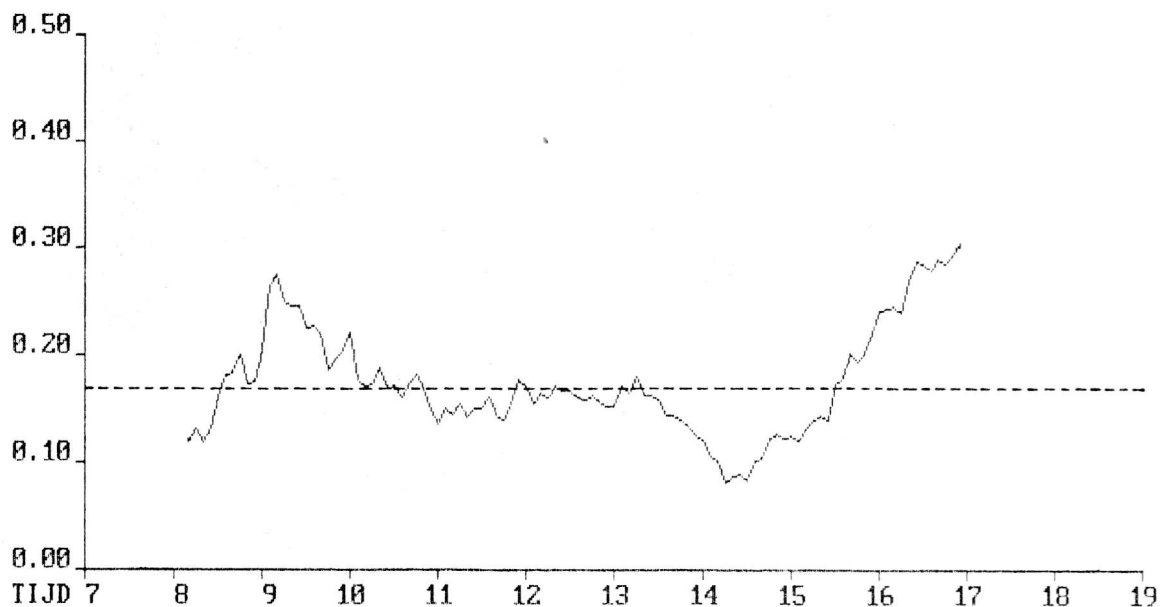
Figuur 1: Activiteitspatroon van de Sperwer over de dag in de winter van '88-'89. De hoogte van elke staaf geeft aan hoeveel Sperwers er in dat uur zijn gezien per uur waarnemen.

SPERWERS PER UUR WAARNEMEN

Figuur 2: Gemiddeld activiteitspatroon van de Sperwer over de dag in de winters van '86-'87, '87-'88 en '88-'89, uitgezet als het lopend gemiddelde per uur. Weergegeven is de periode waarin per 5 minuten minimaal 36 keer opgelet is. De hoogte van de lijn op een bepaald tijdstip geeft aan hoeveel Sperwers er per uur zijn gezien in het uur rondom dat tijdstip. Het gemiddelde activiteitsniveau over de hele dag is aangegeven met de stippellijn.

SPERWERS PER UUR WAARNEMEN

van de drie winters middelen en in een grafiek zetten. Dank zij de enorm grote waarnemingstijd kan dat per 5 minuten. Omdat het gemiddelde per 5 minuten nog behoorlijk schommelt is in figuur 2 het lopend gemiddelde per uur weergegeven. Dat laat zien hoe groot de kans is om een Sperwer te zien in het uur rondom elk tijdstip, dus van een half uur voor tot een half uur na die tijd. Aan het begin en het eind van de dag zijn er weinig waarnemingen verricht. Daarom is de grens gelegd bij de tijdstippen waarop er ten minste 36 keer is waargenomen in de drie winters samen. Dan is er dus minstens 3 uur opgelet gedurende die 5-minutenperiode.

Hoewel figuur 2 een gemiddelde is van één winter met veel en twee met weinig Sperwers, geeft ze toch heel aardig weer hoe de activiteit van deze vogels varieert in de loop van de dag. In de morgenuren stijgt de activiteit snel naar 60 % boven het gemiddelde om tussen 10 en 11 uur terug te zakken naar het gemiddelde. Daarna blijft de activiteit op hetzelfde niveau tot 13.30 uur en loopt dan tot 14.30 terug naar ongeveer de helft van het gemiddelde. Daarna neemt de activiteit weer toe tot de avond naar 75% boven het gemiddelde.

Het is dus duidelijk dat de kans om een Sperwer te zien, sterk varieert in de loop van

Tabel 2: Index voor de talrijkheid van de Sperwer in de drie onderzoekswinters afgeleid uit de waarnemingskans per periode van twee uur. ('86-'87 = 100)

Winter	Index voor de talrijkheid
'86-'87	100
'87-'88	40,5
'88-'89	46,1

de dag. De kans is het grootst in de late namiddag en ook wel in de vroege voormiddag. Het kleinst is die kans tussen twee en drie uur 's middags. Zodoende verdrievoudigt de kans op een Sperwer in twee uur tijd nl. tussen 14.30 en 16.30 uur.

Uit de waarnemingen van deze winter is ook een maat af te leiden voor de talrijkheid van de Sperwer, in vergelijking tot voorgaande winters. In tabel 2 is de sperwerdichtheid per winter uitgezet, waarbij de dichtheid van '86-'87 op 100 is gesteld. Voor de vergelijking is gebruik gemaakt van de waarnemingskans per twee uur. Dit om verschillen in waarnemingsintensiteit tussen de jaren, weg te werken. Uit tabel 2 blijkt, net als uit tabel 1, dat de eerste winter rijk aan Sperwers was, de tweede arm en de derde iets minder arm. Mogelijk heeft het koude weer van de winter van '86-'87 hier iets mee te ma-

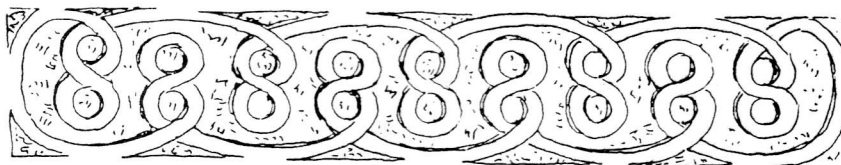
ken. Dan zouden er toen meer wintergasten uit noordelijke streken zijn geweest dan tijdens de twee erop volgende zachte winters.

Uit de winter van '88-'89 werden bruikbare waarnemingen ontvangen van: Peer Busink, Piet van Happen, Kees Hendriks, Margo van Gestel, Fred Geven, Jim Kay, Sarah Kay, Jan Kolsters, Henk Munsters, Willem Veenhuizen, Gerrit Vink en Pierre van de Wielen. Ik wil alle waarnemers bedanken voor het inleveren van hun waarnemingen. Het onderzoek zou zonder hen onmogelijk zijn geweest.

Literatuur:

- J. Wouters. Het dagelijks activiteitspatroon van de Sperwer in de winter '86-'87. De Blauwe Klauwier 13(4): 4-10. (1987)
- J. Wouters. Weinig Sperwers in de winter '87-'88. De Blauwe Klauwier 14(3): 14-15. (1988)

JAN WOUTERS

EEN DAG VOGELS KIJKEN IN ZEELAND

Zaterdag 2 dec '89 belde ik enkele mensen op van de vogelwerkgroep of zij zin hadden in een dagje vogels kijken op zondag. De weersvooruitzichten waren goed. Enkele mensen die ik opbelde konden niet, maar uiteindelijk waren wij toch met drie man: Peer en Wil Busink en ikzelf. Het weer was prachtig en rond kwart over zeven vertrokken wij richting Zeeland.

Via Breda, richting Rotterdam afslag Moerdijk nemen, de A17 volgen, dan de A59 richting Zierikzee, de A59 gaat over in de A29 (ANWB toeristenkaart nr 10; 1:100.000). Afslag Willemstad nemen, dan kan men de ventweg nemen naar Hellegatsplein. Aan de linkerkant ligt het Volkerak: dit is ons eerste kijkpunt.

In de volgende genummerde gebieden, zie kaart, hebben we rondgekeken.

1. Het Volkerak is de laatste jaren geen getijdegebied meer. Dit gebied wordt doorsneden door enkele geulen, verder staat het droog en het is met diverse grassen en struikjes begroeid. We zagen er Grauwe Ganzen, Bergeenden, 2 Wilde Zwanen, overvliegende Aalscholvers. Kleine Zwaan, Knobbelzwaan en Rietgans (rossicus) zaten iets verder in een weiland.

2. Ter hoogte van het eilandje Tiengemeten: groepje Brandganzen Smienten en een tiental Grauwe Ganzen, Kieviten en enkele Goudplevieren.

3. Veel Brandganzen (heel wei-

nig jonge vogels), Grauwe Ganzen, enkele Kolganzen, een roepende Waterral en een Indische Gans.

4. Enkele honderden Goudplevieren, Houtduiven en twee Torenvalken.

5. Weg vervolgen richting Haringvlietdam, naar Plaat van Scheelhoek. Hier maakten wij een korte wandeling en we hoorden en zagen veel zangvogels in de Duindoorn: Merels, Koperwieken, Groenlingen, mezen, Vinken, Winterkoning, Heggemus en een groepje Putters. De Scheelhoek heeft uitgestrekte rietlanden. Boven het riet vlogen Bruine en Blauwe Kiekendief, aan het water zat een Buizerd, ook vlogen er twee Havikken rond.

6. Eerst naar de buitenhaven, het was laag water. Er zat een grote groep Kluten, Bonte Strandlopers, enkele Rosse Grutto's, Bergeenden, Tureluur, Grote en Middelste Zaagbek, Toppereenden, Brilduikers en Futen. We hadden gehoord dat bij de sluizen van de Haringvlietdam een Kleine Alk zat.

Auto gepakt en naar Delta Expo gereden. We konden de Kleine Alk van erg dichtbij bewonderen. In de stroming van de sluisdeuren waren ook nog zeven Zeekoeten aan het duiken; dat was een prachtig gezicht. Bij het naar de auto teruglopen vlogen drie Sneeuwgorzen op.

7. Langs de Brouwersdam zagen wij Steenlopers, verschillende

Paarse Strandlopers en tientallen Eidereenden. We reden een stukje verder tot waar de duinen begonnen; daar stapten we uit bij een duinmeertje en zetten de telescoop op. Hier zagen wij tot onze verrassing een Grote Stern in winterkleed, met een minder gele snavelpunt. Verder Strandplevieren, Bontbekplevieren, verschillende meeuwensoorten, Drieteenstrandlopers en Rosse Grutto's.

8. Het weer was nog steeds prachtig, geen wind en volop zon. We reden verder naar de Inlagen. In de weilanden zaten grote groepen Rot- en Brandganzen en een Casarca. In een sloot langs de weilanden was een Zwarte Ruiters aan het foerageren. Er liepen ook enkele Tureluurs van een donkerder ondersoort (IJslandse Tureluur). Verder veel Smien-

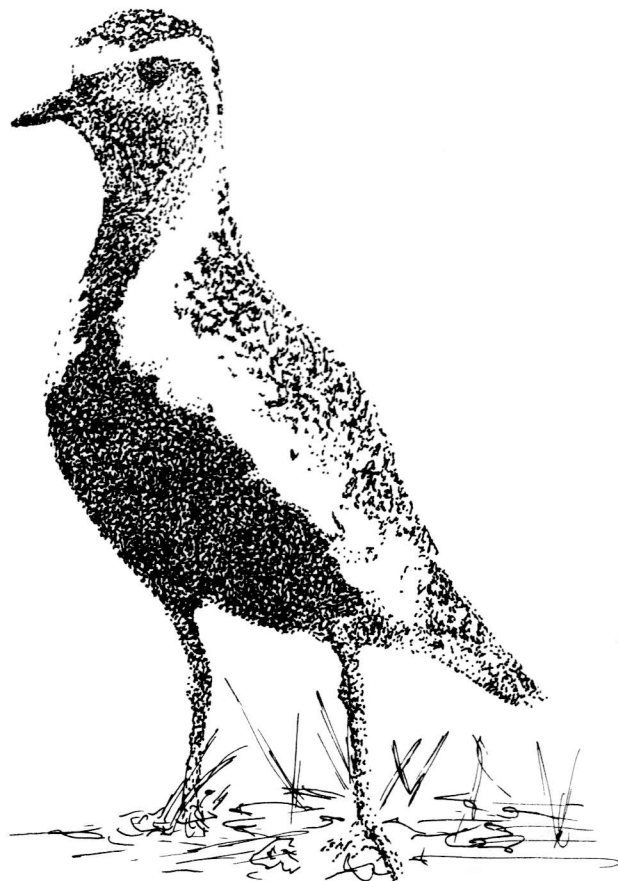
ten, enkele Zilverplevieren, Wintertaling en Wilde Eend.

9. Het begon al te schemeren toen wij bij de Grevelingendam kwamen. We zagen daar nog veel vogels zitten maar ze waren niet goed meer waar te nemen.

10. We reden verder naar de Philipsdam en de slikken van de Heen. Ook weer veel vogels maar het was te donker geworden om ze goed te zien. Misschien moeten we de volgende keer de route maar andersom nemen.

Via Steenberg en Etten-Leur zijn we weer naar huis gereden. Het was een prachtige dag geweest met veel vogels. Voor ons drieën was de Kleine Alk een nieuwe soort. We hadden die dag totaal 86 soorten waargenomen.

HENK MUNSTERS

HET GROENGEBIED TUSSEN EINDHOVEN EN HELMOND, EEN BEDREIGD GEBIED

Een waardevol gebied

Tussen Eindhoven en Helmond ligt een open groene ruimte, rijk aan natuurterreinen en agrarische gronden met hoge cultuurhistorische en natuurwetenschappelijke waarden. Zowel in het Landschapsonderzoek van de Agglomeratie Eindhoven als in het streekplan voor Midden- en Oost-Brabant, worden een aantal gebieden als ecologisch waardevol aangemerkt: o.a. Breugelse Beemden, Heerendonk, Nuenens Broek, Dommeldal en Stiphoutse Bossen. Enkele delen zijn als relatienotagegebied aangegeven. Een groot deel van de landbouwgebieden in dit groengebied bezit hoge natuurwetenschappelijke en cultuurhistorische waarden. Het betreft hier vooral de kleinschalige natte broekgebieden met houtwallen, singels, kleine bosjes en slootjes; de oude 'open' akkergebieden met bolle vormen en veel reliëf en de karakteristieke heideontginningsgebieden met heiderestanten, zandwegen, singels en naaldbosjes. Dit aaneengesloten groene middengebied biedt een groot aantal vogelsoorten nog voldoende broed- en fourageermogelijkheden. Het aantal voorkomende plantensoorten is groot, enkele gebieden zijn in vegetatiekundig opzicht erg waardevol. Ook in recreatief opzicht is het gebied van groot belang (fietsers en wandelaars).

Een bedreigd gebied

Dit waardevolle middengebied, de groene long in het verstedelijkte gebied wordt voortdurend bedreigd door allerlei grote en kleine ruimtelijke ordeningsplannen:

*woningbouw: Eindhoven en Helmond raken volgebouwd en zoeken mogelijkheden om buiten hun gemeentegrenzen te bouwen. Ook de gemeenten in het middengebied slokken steeds meer groene ruimte op.

*wegenaanleg: de F-variant van de A50/A58 was door dit gebied gepland.

*aanleg en uitbreiding van industrieterreinen.

*de toenemende intensivering in de landbouw: ontwatering, verzuring, vermessing, schaalvergroting, toenemende bebouwing, verdwijnen kleine landschapselementen.

*aanvraag voor landinrichting: voor dit gebied ligt nog steeds een aanvraag van de gezamenlijke agrarische organisaties voor landinrichting; een ruilverkaveling in een nieuw jasje. De dreiging van dit project dat bij doorgang grote schade aan de natuur- en landschapswaarden zal toebrengen (kijk maar naar Strijper Aa-Budel, Borkel en Schaft en Sint-Oedenrode) hangt nog steeds boven dit gebied.

Kortom allerlei menselijke activiteiten en ingrepen tasten de natuur- en landschapswaarden van het middengebied aan. Het gaat niet alleen om grote zaken (luchtverontreiniging, verzuring, vermessing en verdroging) maar ook om kleine zoals ontgrondingen, jacht en lawaaisporten. Vooral het gezamenlijk effect van alle afzonderlijke activiteiten is groot.

Een ecologische visie

Op initiatief van de WNM Helmond e.o. zijn alle milieu-, IVN- en KNNV-groepen uit het middengebied uitgenodigd mee te denken over, en mee te

werken aan een strategie om het gebied tussen Eindhoven en Helmond te behouden en te beschermen.

Alle betrokken gemeenten (Geldrop, Eindhoven, Nuenen, Helmond, Aarle Rixtel, Mierlo, Beek en Donk, Lieshout, Son en Breugel) zijn in de overleggroep door één of meer organisaties vertegenwoordigd. Een kleine begeleidingsgroep heeft wat voorwerk gedaan en tracht een en ander te coördineren. Tijdens de vergaderingen zijn de volgende standpunten aangenomen:

*het Middengebied tussen Eindhoven en Helmond behoort tot de schaarse aaneengesloten waardevolle groene gebieden in Nederland en moet in zijn geheel beschermd worden.

*als grenzen van het gebied worden aangehouden: de bebouwing van Eindhoven, de Zuid-Willemsvaart, het Eindhovens Kanaal en het Wilhelminakanaal (totaal 8-10.000 ha. groot)

*de waarden van het gebied moeten objectief aangetoond worden door middel van gebiedsdekkende inventarisaties van flora en fauna. Ook de historisch landschappelijke structuren en cultuurhistorische aspecten zullen hierbij betrokken worden.

*met behulp van de verzamelde gegevens zal een ecologische visie opgesteld worden.

*deze visie zal gebruikt worden om de ecologische waarde van het gebied 'hard' te maken en toekomstige aantastingen op grote en kleine schaal tegen te houden (toetssteenfunctie).

*met deze nota zullen de gemeentelijke en provinciale overheden onder druk gezet worden om de waarden van het gebied blijvend te beschermen en waar mogelijk verder te ont-

wikkelen (bv. door middel van natuurontwikkelingsprojecten).

Ook U kunt meewerken!

Voor de opstelling van de visie zijn grondige uniforme gebiedsdekkende inventarisaties van flora en fauna (voornamelijk vogels) noodzakelijk. Wij zoeken mensen die ons hierbij willen helpen. De begeleidingsgroep stelt een eenvoudige handleiding op, zodat de inventarisatie van planten en vogels (het gaat hierbij om een aantal indicatorsoorten) in het gehele gebied op dezelfde manier wordt uitgevoerd.

Voor de start van het inventarisatie seizoen wordt een korte cursus "herkenning en determinatie van soorten" georganiseerd, waarbij tevens de inventarisatiehandleiding zal worden toegelicht. Het is de bedoeling om de medewerkers tijdens het project regelmatig op de hoogte te houden en in staat te stellen om meer inzicht te krijgen in de ecologie van het onderzochte gebied (o.a. via excursies en diavoorstellingen).

Er wordt naar gestreefd de concept-visie eind 1990 afgerond te hebben. Ieder die meegewerkt heeft, krijgt het definitieve rapport.

Help mee het Middengebied Eindhoven-Helmond, uw woon- en leefgebied te beschermen! Uw hulp is noodzakelijk. Laat U niet afschrikken; enthousiasme staat voorop. Meewerken, eventueel in teams kan een leerzame en interessante ervaring zijn. U kunt zich opgeven bij de secretaris van de begeleidingsgroep: Jan Gommans, tel: 04927-61252 of bij Uw plaatselijke werkgroep. Namens de begeleidingsgroep:

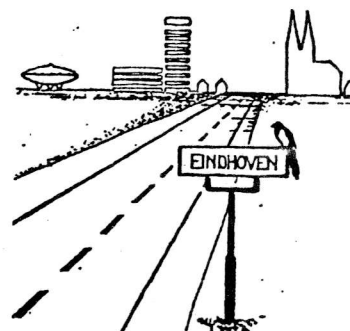
JAN GOMMANS

VOGELS VAN

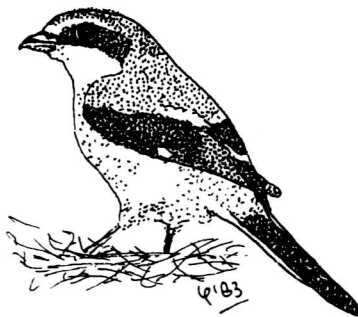
DE STAD

W. D. VEENHUIZEN

BIJZONDERE WAARNEMINGEN STAD EINDHOVEN 1989

DATUM	SOORT	AANTAL	PLAATS+BIJZONDERHEDEN	WAARNEMER
3004	Gierzwaluw	1	Karpendonkse Plas	W. Veenhuizen
3004	Tafeleend	4 m.+2 v.	Karpendonkse Plas	W. Veenhuizen
mei	Zwarte Roodstaart	1(z)	naby Leostraat, Obamgarage	G. Sanders
0205	Draaihals	1	langs Beatrixkanaal	med. uit DBA-nieuwsbrief jrg.1 nr.6 juni '89
1106	Grauwe Vliegenvanger	1	naby Van Abbemuseum	W. Veenhuizen
1906	Braamsluiper	1(z)	langs gracht, Achtse Barrier	P. Maréchal
2006	Sperwer	1	duikend op Huismussen Achtse Barrier	P. Maréchal
2306	Sperwer	1 v.	belagd door Spreeuwen naby winkelcentrum Woensel	P. Maréchal
2406	Kneu	21 m.+1 v.	Kennedylaan/Rondweg	P. Maréchal
2906-0507	Bosuil	1	omg. Lyonhof, Achtse Barrier enkele keren jagend gezien	P. Maréchal
zomer	Boomklever	1	omgeving Eikenburg	J. de Leeuw
zomer	Boomklever	1	omgeving Oirschotsedyk, Wielewaal	J. de Leeuw
zomer	Boerenzwaluw nest		Savoiepad	P. Maréchal
0207	Zwarte Roodstaart	1(z)	Woenselse Markt	P. Maréchal
0307	Braamsluiper	1(z)	Koning Arthurlaan	P. Maréchal
aug.	Groene Specht	1	Industrieterrein Franse Baan	P. Maréchal
2008	Havik	2	cirkelend Lyonhof	P. Maréchal
2608	Kuifeend	1 v.	Karpendonkse Plas	W. Veenhuizen
2608	Matkop	1	Celebeslaan	W. Veenhuizen
tokt	IJsvogel	1	Dommel ter hoogte van Hanevoet	N. Gloudemans
1410	Sperwer	1 v.	trekkend --> zuid Bussele	W. Veenhuizen
0611	Ringmus	3	Stationsweg/Dommel trekkend -->zuid	W. Veenhuizen
nov.	IJsvogel	1	Ekkerweijer, al enige weken aanwezig	G. Vink
±5nov	Aalscholver	1	Zandvanger Hanevoet	H. Munsters
±9nov	IJsvogel	1	Dommelplantsoen (benz.station)	N. Gloudemans
2411	Zwartkop	1 v.	Bussele 32 op voerplank, niets gegeten	W. Veenhuizen
1211	Goudhaantje	2	Bussele 32 in tuin	W. Veenhuizen
1211	Goudhaantje	1	Fuutlaan	W. Veenhuizen
1211	Kraanvogel	28	Wolvendijk, 14.15 uur, middelhoog vliegend, hoorbaar, richting ZO	M. Veenhuizen
1211	Kraanvogel	16	Fuutlaan, 16.40 uur, hoog vliegend, niet hoorbaar, richting ZO	W.+M.Veenhuizen
1012	Sijs	10	Bussele 32 in tuin	W. Veenhuizen
1012	Keep	1 v.	Bussele 32 in tuin	W. Veenhuizen

UITSLAG VAN DE ALGEMENE ENQUETE

In het voorjaar van 1989 is onder de leden van VWG. De Kempen een enquête gehouden. Het doel van deze enquête was het peilen van meningen van leden over het wel en wee van de werkgroep. Vragen vanuit het bestuur zoals "doen we het wel goed zo" en "wat wil men eigenlijk", kunnen zo van antwoorden worden voorzien. Maar liefst 33 personen reageerden op deze enquête door hun formulier ingevuld in te leveren. Hieronder volgt een beknopte samenvatting van de resultaten.

1. LEDENBIJeenKOMST:

a. Vergadergedeelte

-lengte:	korter 4	goed 24	langer 2
-inhoud:	voldoende 21	kan wel 9	onvoldoende 0
-voorbereiding:	goed 17	matig 15	slecht 0
-bestuursmededelingen:	te veel 1	genoeg 22	te weinig 4

b. Dialezingen

-lengte:	te lang 12	goed 21	te kort 0
-inhoud:	voldoende 26	kan wel 2	onvoldoende 0

2. ACTIVITEITEN

De vraag was om 10 punten over een aantal activiteiten te verdelen. Van de 33 ingeleverde enquête-formulieren bleken er maar 21 op de juiste wijze ingevuld te zijn (slechte vraagstelling). De meest gewaardeerde activiteiten scoorden de meeste punten.

Puntenscore	Activiteiten
0 - 5	PPD-inventarisatie
5 - 10	stadsvogelproject, publicaties, wintervogeltelling gezelligheidsweekend
10 - 15	kokmeeuwenonderzoek, vogelcursus beginners, SOVON- projecten, tentoonstellingen, nestkastenproject, bekentelling
15 - 20	beheerswerkzaamheden, excursies in de Kempen, vogelweekend, excursies buiten de Kempen
20 - 25	soort-inventarisaties, Blauwe Klauwier
25 - 30	gebieds-inventarisaties, jaarvergadering

3. BLAUWE KLAUWIER van de afgelopen tijd

-inhoud:	goed 16	redelijk 16	slecht 0
-verschijnen:	voldoende 18	te onregelmatig 10	te weinig 4
-verzorging:	goed 30	redelijk 2	slecht 0
-ik lees de Bl.Kl.:	helemaal 18	selectief 10	zelden 4

VOOR U GELEZEN.

In Bird Study van maart 1989 staat een artikel waarin het verloop van de populatiegrootte van de Ringmus op de Britse eilanden wordt besproken vanaf de tweede helft van de vorige eeuw. Uit oude avifauna's van Ierland en Schotland, waar de soort schaars voorkomt, is de verspreiding van de Ringmus af te leiden. Aangenomen mag worden dat de aantallen toenemen met een groter wordend verspreidingsgebied. Nu blijkt dat er een geleidelijke toename plaatsvond in de tweede helft van de vorige eeuw tot de dertiger jaren van deze eeuw. Daarna trad er een achteruitgang op, die vooral in de jaren vijftig in Ierland heel sterk was.

Voor Engeland en Wales zijn oude avifauna's, die alleen de verspreiding geven, niet bruikbaar omdat de soort vrij algemeen voorkomt. Van de periode na de tweede wereldoorlog zijn er echter weer andere bronnen zoals het aantal geringde Ringmussen, het aantal ingestuurde nestkaarten, de Common Bird Census en tellingen. Uit deze bronnen werd een index samengesteld die het verloop van de populatie beschrijft.

Vanaf 1958 begon het aantal Ringmussen spectaculair toe te nemen. Dat blijkt behalve uit de hierboven genoemde index ook uit de waarnemingsrubrieken in tijdschriften. Er komen veel meer waarnemingen van grote groepen Ringmussen. Ook aan de Engelse oostkust wordt dan in de herfst weer sterke trek waargenomen; iets wat in de tweede helft van de vorige

eeuw ook geregeld is beschreven. Na 1907 werd het niet meer opgemerkt tot 1957 met uitzondering van 1952. In de eerste helft van de jaren zestig bereikt de populatie een top. Daarna blijft het niveau nog hoog: ongeveer zes keer het niveau van de periode 1946-1956. Begin jaren tachtig is de populatiegrootte teruggezaakt tot ongeveer 45% van het niveau in de periode 1961-1979. De broedpopulatie wordt voor 1982 geschat op 300.000 paar \pm 50%.

Het lijkt erop dat de populatietoenames samenhangen met invasies van Ringmussen uit continentaal Europa. Want zowel in de vorige eeuw als in deze eeuw trad er populatiegroei op als er grote aantallen Ringmussen in de herfst Engeland binnentrokken.

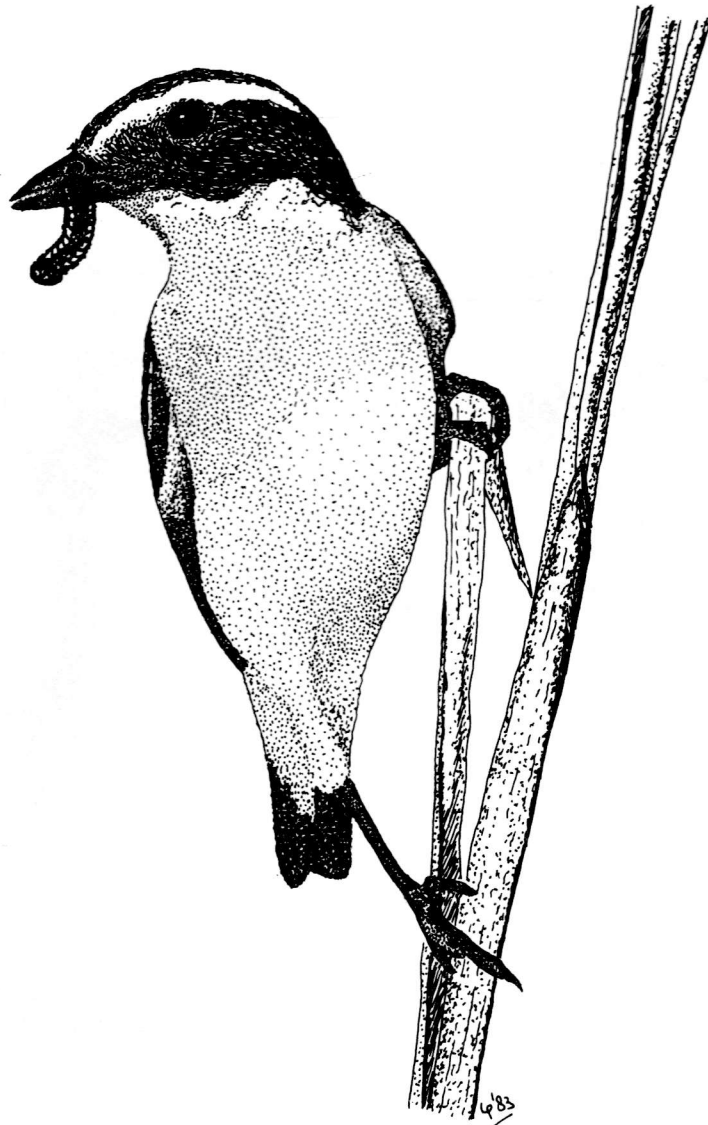
In het novembernummer van Bird Study staat een artikeltje wat ook gebruik maakt van de waarnemingsrubrieken van plaatselijke tijdschriften. Het gaat over het voorkomen van enkele schaarse wintergasten in Leicestershire. Uit jaarverslagen van 1970 tot 1985 uit Derbyshire, een aangrenzende county, was gebleken dat het aantal waarnemingen van Oeverpieper, Pestvogel, Klapekster, Bonte Kraai en Sneeuwgorst sterk was afgenomen, evenals de groepsmaxima van Bokje en Keep. Dit ondanks een groei van het aantal waarnemers. Om te kijken of dit verschijnsel in een groter gebied en over een langere periode voorkwam werden de waarnemingen uit de jaarverslagen van 1957

tot en met 1986 gebruikt. Het aantal waarnemingen van de wintergasten werd gedeeld door het aantal personen wat waarnemingen had ingezonden; de groei van het aantal waarnemers werd zo gecorrigeerd. Er werd naar de boven genoemde soorten gekeken op het Bokje na. In plaats daarvan werd de Velduil genomen.

Uit de gecorrigeerde aantallen blijkt inderdaad weer een afname in de jaren zeventig. Maar de waarnemingen uit vroegere jaren tonen aan dat in de jaren zestig de aantallen van Oeverpieper, Klapekster, Bonte Kraai en Keep, begonnen toe te nemen. Eind jaren zestig en begin jaren zeventig waren topjaren voor deze soorten. Ook het aantal doortrekkende steltlopers in Leicestershire kende in deze jaren een piek.

Misschien een aanwijzing voor gunstige omstandigheden in de broedgebieden. Het aantal waarnemingen van Sneeuworzen is in de hele periode teruggelopen. De Pestvogel blijkt een echte invasiesoort te zijn met een onregelmatig voorkomen, hoewel er in de laatste tien jaar erg weinig gezien zijn. Het aantal Velduilen is vanaf de tweede helft van de jaren zestig stijgende. Dit wordt toegeschreven aan de toenemende bebossing in het noorden van de Britse eilanden. Het gebruik van de waarnemingenrubrieken in jaarverslagen is heel geschikt voor het bekijken van trends in de aantallen van soorten, die voor PTT-achtige projecten te schaars zijn.

JAN WOUTERS

VOGELVARIA

DE ONTWIKKELINGEN ROND DE BEOOGDE RECONSTRUCTIE VAN HET DALEMS STROOMKE.

Een tijdje geleden is er in onze ledenvergadering een punt aan de orde geweest over een plan om een stukje oude meanderende beek van het Dalems Stroomke weer open te maken. Bij de laatste ruilverkaveling is dit stukje namelijk, door kanalisatie van de beek, jammer genoeg afgesloten. Door mij is een eerste plan gemaakt wat ik op de desbetreffende vergadering aan de aanwezigen heb voorgelegd. Daarna heb ik met leden van de commissie beheerswerkzaamheden verschillende bezoeken gebracht aan het gebied. De commissie was vertegenwoordigd door Wim Jacobs, Jacques van Kessel en Albert en Joris Vrijaldenhoven.

Na een vergadering met de

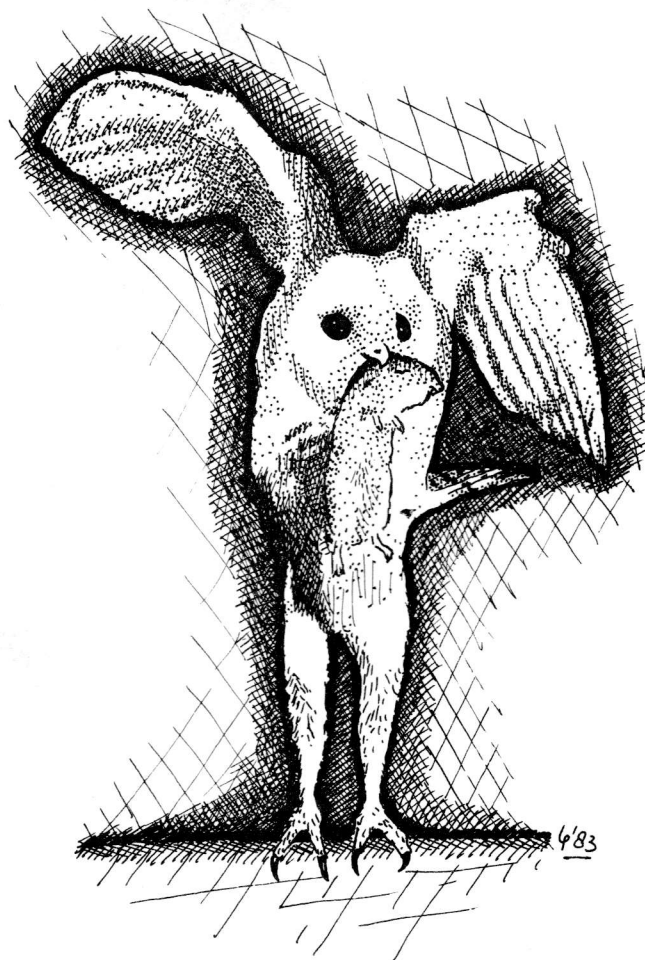
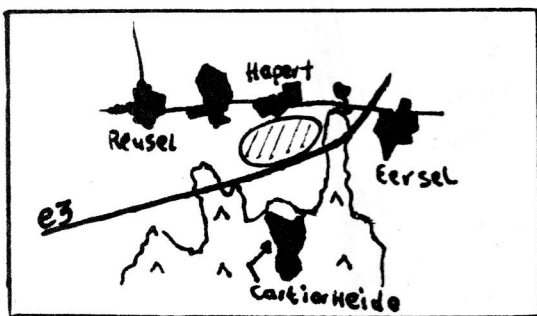
beheerscommissie was de conclusie dat het veel werk zal worden: 50 tot 70 werkdagen. Daarom werd besloten dat er eerst een onafhankelijk onderzoek zal worden gedaan naar de haalbaarheid van het openen van de oude beekloop. Dit zal uitgevoerd worden door Carlo Braat van het Brabants Landschap.

Omdat het openen van de oude meanderende beekloop toch een flinke onderneming zal worden, is ook een tweede plan geopperd. Dit houdt in het graven van een poel in de afgesloten tak van het Dalems Stroomke. Dat zal niet zo moeilijk zijn omdat er veel kwel is.

We zullen u op de hoogte houden van de vorderingen.

TONNY VAN DER VLEUTEN

Ligging van het gebied.

1989 EEN NOG BETER JAAR VOOR DE KERKUILEN

In november 1989 verscheen het verslag over 1989 van het Kerkuilenoverleg Noord-Brabant van de hand van Ger van den Oetelaar. Met het herstel van de kerkuilenstand neemt ook het aantal werkgroepen wat nestkasten voor deze vogels ophangt nog toe. Er zijn nu 500 nestkasten geplaatst, waarvan een vijfde in het afgelopen jaar. Dat lijkt voorlopig wel voldoende. Het gaat wel goed met de Kerkuil maar voordat al die kasten bezet zijn dat zal nog wel even duren.

Hoe goed het gaat mag blijken uit het aantal broedparen vanaf 1986 tot en met 1989: 35, 50, 71 en 104. Dit laatste getal werd op de vergadering van het Kerkuilenoverleg al weer met enkele nagekomen broedparen verhoogd. Dat betekent dus dat de broedpopulatie van de Kerkuil in vier jaar tijd verdrievoudigd is. Dat geldt ook voor het werkgebied van onze vogelwerkgroep. Daarvoor liggen de cijfers zo: 9, 8, 18 en 27.

Er werden in 1989 geen tweede broedsels vastgesteld tegen 11 in 1988. Het aantal eieren per broedsel was met 4,4 nog iets hoger dan in 1988 met 4,2. Ook

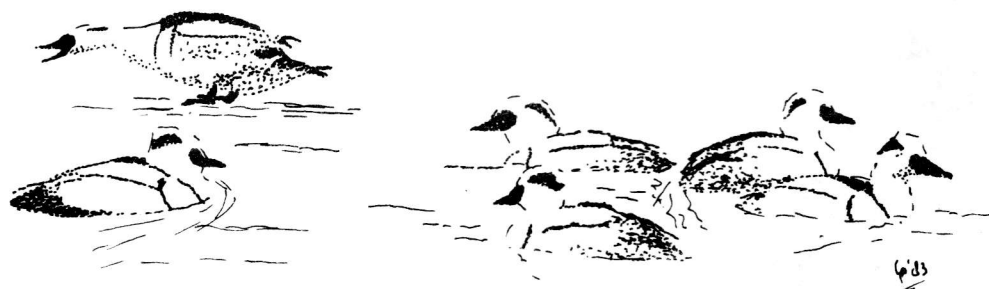
het aantal uitgevlogen jongen per broedsel was wat hoger nl. 3,3 tegen 3,2.

De uilen zijn redelijk honkvast. Een nieuw bezette broedplaats wordt in 66% van de gevallen ook het volgende jaar gebruikt. En een twee jaar gebruikte plaats in 75% van de gevallen.

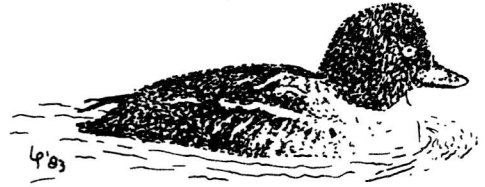
Als een van de oorzaken van het opmerkelijke herstel van de populatie noemt het verslag de afname van de invloed van persistente pesticiden. De 'drins' en DDT komen steeds minder in de voedselketen terecht waardoor de Kerkuil er geen nadelige gevolgen meer van ondervindt. Een andere oorzaak is de toename van geschikte broedgelegenheden en de controle ervan. Als de Kerkuil steeds meer overstapt van onbekende 'natuurlijke' broedplaatsen naar een gecontroleerde kerkuilennestkast dan levert dat een schijnbare populatietoename op.

De auteur relativeert de goede resultaten ook nog even. Want in een provincie waar in de jaren '40 en '50 waarschijnlijk meer dan 1000 broedparen waren, is 104 nog maar een schijntje.

JAN WOUTERS

WIST U DAT...

- De amfibie-lezing van Geert leren en lachen was.
- In navolging van Geert er dit jaar ook vogels met naambordjes zullen verschijnen.
- Gerrit Vink winnaar is geworden van de kwis.
- De klapekstertelling goed verloopt.
- Er aan de simultaantelling 19 mensen hebben meegedaan.
- S.B.B-Strabrecht ons die dag goed heeft ontvangen.
- We met de erwtensoep net toe kwamen.
- De grootste truuk van 1989 van Vogelbescherming te Zeist is gekomen.
- Die truuk in eerste instantie de feestcommissie voor een probleem stelde.
- Mart, Albert en Piet de feestcommissie gaan verlaten.
- Er dus 3 vakatures zijn.
- Je met 2 à 3 vergaderingen per jaar de zaak best rond krijgt.
- Er met nieuwe mensen ook nieuwe ideeën kunnen komen.
- Er een DBA weekend komt in Reusel.
- Die hele club op zoek gaat naar de soort Lexianus P.
- Het van TV bekende programma 'Opsporing Verzocht' ook mee helpt.
- Het eigenlijk niet meer gaat om Lexianus P. maar om zijn nestmateriaal.
- Met dit nestmateriaal makkelijk een nest is te bouwen voor een Keizerarend.
- Als het bovenstaande mensen niet lukt, er affiches worden verspreid met daarop: Gezocht.
- Er ook gezocht wordt naar iemand die dit rubriekje wil overnemen.
- Je dan alleen maar tegen ondergetekende hoeft te zeggen: ja ik wil.
- Dit te zeggen tegen ondergetekende niet zo gevaarlijk is als tegen een ambtenaar.
- 'Wist U dat' iedereen nog een fijn vogeljaar toewenst.

Houdoe,

PIET

INHOUD: jaargang 15 no. 4 (1989)

Willem Veenhuizen	De Huiszwaluw (<i>Delichon urbica</i>) in de Kempen, 1989.	1
Jan Wouters	Resultaten van drie winters onderzoek naar het activiteits- patroon van de Sperwer.	4
Henk Munsters	Een dag vogels kijken in Zeeland.	8
Jan Gommans	Het groengebied tussen Eindhoven en Helmond, een bedreigd gebied.	11
Willem Veenhuizen	Vogels van de stad: Bijzondere waarnemingen stad Eindhoven 1989.	13
Marco Bakermans	Uitslag van de algemene enquête.	14
Jan Wouters	Voor U gelezen.	16
VOGELVARIA.		
Tonny vd. Vleuten	De ontwikkelingen rond de beoogde re- constructie van het Dalems Stroomke	18
Jan Wouters	1989 een nog beter jaar voor de Kerkuilen.	19
Piet van Happen	Wist U dat...	20

Tekeningen: Marco Bakermans (voorpagina)
Jan van Dooren
Lex Peeters
Huub Ragas